

Kunsten at gøre fremmedsprogs- undervisningen “fremmed”: Boganmeldelse af *Fremmedsprogs- didaktik. Mellem fag og didaktik*

Her følger en anmeldelse af udgivelsen *Fremmedsprogsdidaktik. Mellem fag og didaktik* (København: Hans Reitzels Forlag 2018) med bidrag af Petra Daryai-Hansen, Annette Søndergaard Gregersen, Susanne Karen Jacobsen, Jette von Holst-Pedersen, Lone Krogsgaard Svarstad og Catherine Watson.

Fra ostranenie til globalisering

Den russiske formalistiske tænker Viktor Shklovsky brugte i 1917 første gang ordet “ostranenie” (russisk: *остранение*) i essayet “Art as Technique” og blev dermed ophavsmand til et litteraturkritisk begreb, der siden ofte har været anvendt med henblik på at karakterisere moderne kunst. Udtrykket kom til at betegne det særlige, der gør moderne kunst moderne. Oversat til dansk betyder ordet “ostranenie” noget i retning af “fremmedgørelse”, og for Shklovsky var det fremmedgørende netop det, der adskiller kunstens og poesiens sprog fra dagligdagssproget. Det poetiske sprog er nemlig – til

MERETE OLSEN

Lektor i engelsk
Center for Skole og Læring
Professionshøjskolen Absalon
mol@pha.dk

SØREN HATTESEN BALLE

Lektor i engelsk
Center for Skole og Læring
Professionshøjskolen Absalon
shb@pha.dk

forskel fra dagligsproget – ifølge Shklovsky “incomprehensible, difficult, and cannot be read like the *Stock Exchange Newspaper*” eller i det mindste “not comprehensible, but semi-comprehensible” (Shklovsky 1914: 70). Ydermere fremhævede Shklovsky, at poesien – fordi dens særkende er at kunne få det velkendte til at fremstå fremmed – kan ændre læserens opfattelse af ting, så det er, “as if he were seeing [them] for the first time” (Shklovsky 1917: 21). Det sker f.eks., fordi poesien ikke anvender det vedtagne ord for en ting, men andre ord og derfor forhindrer dens umiddelbare genkendelse, som ellers ville følge af dens gængse navn. Shklovskys pointe var, at den moderne ordkunst på den måde hjælper os af med et automatiseret og alt for velkendt billede af verden og ser den med friske øjne. Hvad har det med vores boganmeldelse at gøre?

Med lidt god vilje kan man udmærket overføre Shklovskys karakteristik af den moderne kunst til det vilkår, der har hjemsøgt fremmedsprogsundervisningen og enhver fremmedsprogsdidaktisk nyudgivelse i moderniteten. Nemlig at fremmedsprogsundervisningen og fremmedsprogsdidaktikken skal åbne øjnene for de fremmede sprog og de fremmede kulturer i deres andethed. Men måske er dette vilkår ved at ændre sig. F.eks. har den amerikanske sprogforsker Claire Kramsch i artiklen “Teaching Languages in an Era of Globalization: Introduction” (2014) peget på, at globaliseringen har sat spørgsmålstejn ved det fremmede i fremmedsprogsundervisningen (Kramsch 2014: 2). Engelsk og spansk sprog er ikke længere udelukkende knyttet til de lande, hvor de to sprog er modersmål, og således fremmede sprog for ikke-indfødte. I dag er begge sprogene verdenssprog, der bruges ud over alle landegrænser og især også af ikke-indfødte. I den forstand er eleverne i folkeskolens engelskundervisning i dag lige så meget brugere af et sprog og en kultur, de allerede kender i forvejen, som *learners*, der er i gang med at lære et helt nyt og fremmed sprog og kultur. Spørgsmålet er derfor, om der overhovedet er noget fremmed tilbage ved fremmedsprogene – og om der overhovedet længere kan undervises i fremmedsprogene som netop fremmede sprog. At lære fremmedsprog i skolen er måske ikke længere så eksotisk som tidligere, men nu blevet helt almindeligt og trivielt – og blot endnu en kulturteknik i lighed med dansk, matematik osv.

Bagtæppet er globalisering

Førnævnte spørgsmål sætter en ny fremmedsprogsdidaktisk udgivelse på dagsordenen på en måde, der ikke blot indholdsmæssigt,

men også i sin form reflekterer dets aktualitet. Bogen bærer den ellers tilforladelige og forholdsvis traditionelle titel *Fremmedsprogsdidaktik – Mellem fag og didaktik* og kan ud fra en sådan betragtning synes at ligne enhver anden tilsvarende udgivelse, der henvender sig til lærere i skolen og læreruddannelsens fremmedsprogsundervisere og -studerende. Dog vidner en grundigere gennemlæsning af bogen om, at bidragyderne på forskellig vis har forholdt sig kritisk til spørgsmålet om, hvad der udgør fremmedsprogsundervisningens aktuelle genstandsfelt. Bogens undertitel er i hvert fald en understregning af, at der består et forhold mellem fag og didaktik, men ikke nødvendigvis et, som er enkelt eller ligefremt.

Særligt iøjnefaldende ved bogens otte kapitler er i den forbindelse, at flere af dem peger på nye tendenser inden for fremmedsprogsforskningen, der ikke blot påvirker det gængse syn på de fremmedsproglige fag i skolen, men også deres didaktik. I det hele taget er bogen præget af at være solidt forankret i den nyeste internationale forskning inden for det fremmedsprogsdidaktiske område. Derfor fremstår bogen også som et vægtigt bidrag til at rekontekstualisere undervisningen i fremmedsprog, som den fremover kan bedrives i den danske folkeskole.

Flersprogethed

Bogens bagtæppe er tydeligvis globaliseringen og det førnævnte forhold, at fremmedsprogene ikke længere blot er sprog, der tales i fremmede lande af fremmede indfødte. Dette kommer til udtryk i flere af kapitlerne. Et af dem slår til lyd for en flersprogethedsdidaktik som et supplement til den klassiske fremmedsprogsundervisning, hvor der ofte har været undervist i fremmedsprogene hver for sig. Denne klassiske tilgang forsøger kapitlet at udfordre og forholde til det vilkår, at tidens klasseværelser og samfund er karakteriserede ved en sproglig og kulturel mangfoldighed, og at mange elever derfor har nogle sproglige ressourcer, der ikke normalt udnyttes i undervisningen, men kan bringes i spil gennem forskellige didaktiske tilgange. Formålet med en sådan pluralistisk tilgang til sprogundervisningen er ifølge forfatteren, at elevernes sproglige opmærksomhed og anerkendelse og kommunikative kompetencer styrkes, fordi den inddrager elevernes allerede eksisterende viden om sprog – ikke bare de andre fremmedsprog, eleverne lærer i skolen, men også de (fremmede) førstesprog, som skolen ikke underviser i.

Kultur er transnational

Et tilsvarende pluralistisk og globalt orienteret sigte karakteriserer andre af bogens kapitler. Der argumenteres f.eks. i et af kapitlerne for, at kulturdimensionen kommer til at foregå mere gennem diskurser om “det andet” end gennem viden om andre kulturer i andre lande. Sådanne diskurser finder man især i populærkulturen, hvor mange elever får deres første adgang til verden uden for deres umiddelbare verden. Derfor foreslås det, at undervisningen i kultur i sprogundervisningen foregår gennem en mere diskurs- og mediekritisk tilgang.

Genrer som adgang til verden

I et kapitel om genrepædagogik lægges der an til, at fremmedsprogene skal tænkes mere bredt anvendelige i forhold til verden. I forhold til uddannelse skal fremmedsprogene også tænkes bredere – nemlig i højere grad i samspil med skolens og læreruddannelsens øvrige fag. Pointen er, at det ikke er nok blot at beskæftige sig med emner, der er knyttet til et specifikt lands kultur, men at man skal beskæftige sig med komplekse emner, der kan kommunikeres om på fremmedsproget i alle mulige sammenhænge. Adgangen til alt dette kan f.eks. gå via alle mulige slags teksttyper – såvel litterære som ikke-litterære.

Praktisk anbefaling

Bogens kapitler er som tidligere nævnt skrevet med afsæt i den seneste forskning inden for fremmedsprogsdidaktikkens forskellige felter. Det drejer sig om felter som flersprogethed, cultural studies, sprogtilegnelse, ordforrådstilegnelse, skriftlighed og genrepædagogik, lektionsplanlægning og læremidler. Indholdet peger direkte ind i sprogundervisningens praksis – det gælder for skolen og i særdeleshed for læreruddannelsen. Bogens clou er, at den hen over otte kapitler formår at dække de tre kompetenceområder, som fremmedsprogsundervisningen i skolen og på læreruddannelsen er bygget op omkring. Hvert kapitel har tre forskellige faser. Først indledes med en begrebslig og teoretisk introduktion, derefter følger forslag til brug i praksis, og til sidst sluttet der af med en opsamling, hvor det understreges, hvad kapitlets omtalte tilgang understøtter. Hvert kapitel tilbyder desuden en case med tilhørende refleksionsspørgsmål, der så at sige arbejder med lærernes eller de lærerstuderendes forforståelse i forhold til det pågældende felt. Kapitlerne afsluttes endelig

med en række studiespørgsmål, som understøtter såvel didaktisk refleksion som udvikling af de lærerstuderendes viden om feltet. Dette betyder, at bogen er direkte anvendelig i læreruddannelsens sprogundervisning.

Afprøvning i praksis

Vi har ikke blot læst og analyseret bogen, men også afprøvet et enkelt af kapitlerne i vores egen undervisning – netop kapitlet om lektionsplanlægning. Vi oplevede, at det var med til at sætte en hel del refleksioner i gang hos de studerende og desuden også en kritisk stillingtagen til f.eks. begreber som “differentiering” og “målstyring i praksis”.

Bogens titel er nu sat på vores litteraturliste for de kommende engelskfaglige moduler på læreruddannelsen. Dette er samtidig vores anmeldelse og anbefaling, fordi vi mener, at bogen kan være med til at udvikle de studerendes forståelse af fremmedsprogsfagene og -undervisningen i en mere tidssvarende retning.

Engelsklektorernes perspektiv

Bogen er også “god”, fordi den understøtter indholdet af Fælles Mål for engelskfaget og lægger op til en styrkelse af engelsk som internationalt kommunikationsmiddel i en global verden. Øjnene er således blevet åbnet for de fremmede sprog, skønt disse sprog måske ikke er så fremmede længere – “Jeg skriver engelsk, når jeg spiller spil på nettet” – “Min mormor er tysk” – “Vi har tit folk på besøg, der taler engelsk og fransk hjemme hos os”. Men de fremmede sprog skal dog stadig undervises i og læres i skolen og på læreruddannelsen.

Litteratur

Kramsch, K. (2014). Teaching languages in an era of globalization: Introduction. *MLJ – The Modern Language Journal*, 98(1), 296-311.

Shklovsky, V. (1914 [2017]). Resurrecting the word. I: Berlina, A. (red. og overs.), *Viktor Shklovsky: A reader* (s. 63-72). New York: Bloomsbury.

Shklovsky, V. (1917 [1988]). Art as technique. I: Lodge, D. (red.), *Modern criticism and theory: A reader* (s. 15-30). London/New York: Longman.